

HOOFSTUK 4

VERWERKING EN INTERPRETASIE VAN GEGEWENS

4.1 INLEIDING

Maslow se Selfaktualiseringsteorie (1970:15) en die Aangeleerde Hulpeloosheidsteorie van Abramson, Seligman en Teasdale (1978:49-74) is in die onderhawige studie as basis vir die verwerking van die gegewens gebruik (vgl. par. 2.5). In die ondersoek is aandag gegee aan die direkte slagofferbelewenis van 'n persoon wat aan 'n transitorooftog blootgestel is. Aangesien die onderhawige studie verkennend van aard is, is die fokus geplaas op die direkte slagoffer en sy fisieke, psigologiese en emosionele belewenis tydens en na afloop van 'n transitorooftog. Terselfdertyd is die gegewens met ander navorsing oor gewapende roof, vergelyk en op die roof van kontant in transito van toepassing gemaak. In dié verband wys Gabor et al. (1987:29) daarop dat die kern van hierdie trauma in die gevoel van magteloosheid, woede, skok en ongeloof gesetel is. In Hoofstuk 5 word praktiese uitvoerbare aanbevelings ten opsigte van die bevindinge gemaak.

Die wyse waarop die respondente viktimisasie beleef, kan as 'n integrale deel van kwalitatiewe navorsing beskou word en dit is volgens die navorser die beste wyse waarop die direkte slagofferbelewenis van 'n transitorooftog verstaan kan word. Die navorser het dus volstaan met die inligting wat vanaf die direkte slagoffers van transitorooftogte verkry is. Ten einde objektiwiteit te verseker, is data vir rekenaarverwerking gekodifiseer en waar nodig is die direkte slagoffer se beskrywing van 'n situasie verbatim aangehaal.

Die ontleding van die data is aan die hand van Maslow se Selfaktualiseringsteorie (1970:15) en die Aangeleerde Hulpeloosheidsteorie van Abramson, et al. (1978:49-74) gedoen (vgl. par. 2.5). Die bevindinge is deurgaans aan die hand van die navorsingsverwagtinge wat in Hoofstuk 3 gestel is, geëvalueer (vgl. par. 2.5.4).

Aangesien die ondersoek 'n indieptestudie van die direkte slagofferbelewenis van transitoroofogte is, is daar in die ontleding van die gegewens op die taalgebruik en verbatim aanhalings van die respondente gefokus. Enkele terme, onder andere *drywer* en *crew* (bemanning), is eiesoortig aan die beroep en sal dus as sulks gebruik word. Die verwerking en interpretasie van die inligting is aan die hand van die uiteensetting van die onderhoudskedule (vgl. Bylae A) gedoen. Waar relevant, is die teoretiese belang aangetoon en bespreek om gebeure rondom die transitoroofog in teoretiese perspektief te plaas. Die bespreking sal aan die hand van die volgende geskied:

- **Die agtergrondgegewens van die respondent:** Die navorser is van mening dat hierdie gegewens, naamlik die ouderdom, opvoedkundige kwalifikasies, aantal vorige transitoroofogte en besering(s) tydens die roofogte, die slagofferbelewenis beïnvloed.
- **Belewenisse en gebeure wat die transitoroofog voorafgegaan het:** Tydens die onderhoud het die navorser 'n verkennende gesprek rondom die slagoffer se persepsies, houdings, gevoelens jeens die insident en die gebeure wat die betrokke transitoroofog voorafgegaan het, gevoer.
- **Gebeure tydens die transitoroofog:** Ten einde die slagoffer se optrede tydens die transitoroofog te begryp is daar kortliks op die *modus operandi* van die rowers asook die slagoffer se optrede tydens die transitoroofog ingegaan.

- **Die reaksie van die slagoffer:** In hierdie gedeelte word onder andere gefokus op die intensiteit en die tydsverloop van die emosionele en fisieke reaksies van die direkte slagoffer. Die invloed wat die insident op sy betekenisvolle ander gehad het (gesin, familie en vriende en kollegas), word ook aangeraak.
- **Religieuse steun:** Die rol wat die kerk en geloof in die verwerking van die trauma gespeel het, word bespreek.
- **Die polisie en strafregplegingsstelsel:** In hierdie bespreking is daar hoofsaaklik op die slagoffer se belewing van die polisie-ondersoek en die arrestasie van verdagtes gefokus.
- **Die media:** Die rol van die media en die akkuraatheid van hulle beriggewing is in hierdie bespreking toegelig.

4.1.1 DIE AGTERGRONDGEGEWENS VAN DIE RESPONDENTE

In Tabel 1 is 'n opsomming van die biografiese en agtergrondgegevens van die respondente gegee, ten einde individuele gevalle wat in hierdie hoofstuk bespreek sal word, in konteks te plaas.

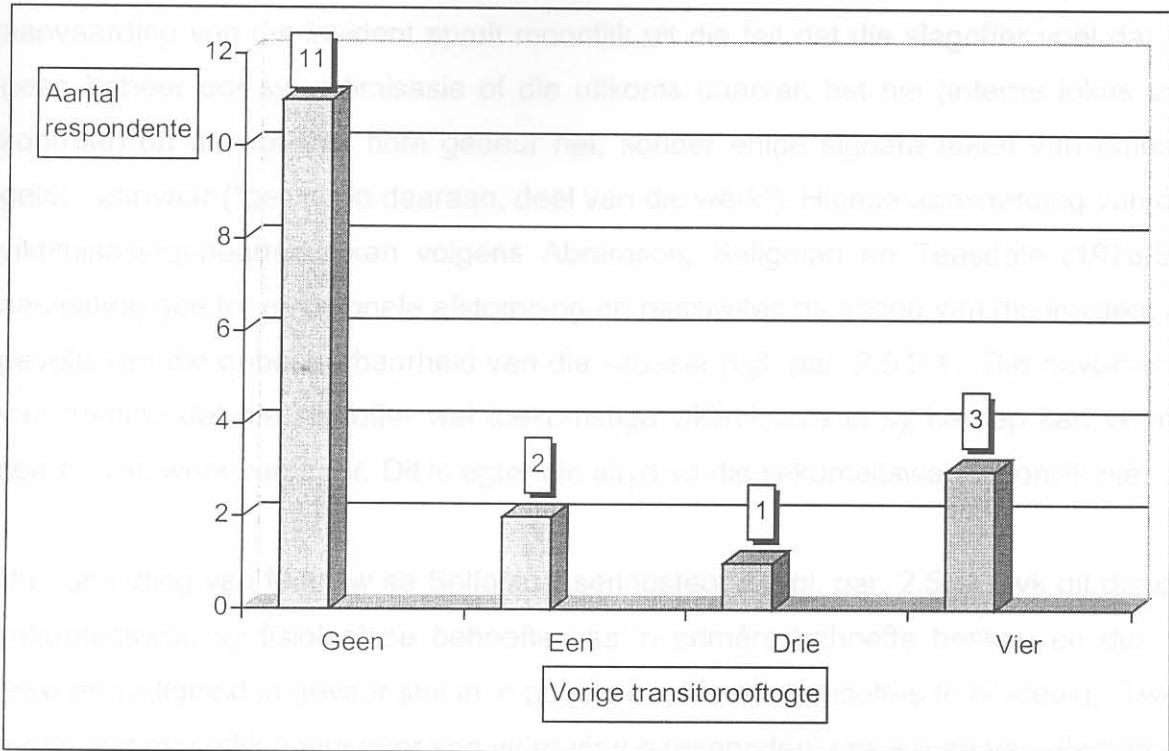
TABEL 1

BIOGRAFIESE EN AGTERGRONDGEWENS VAN DIE RESPONDENTE

Respondent	Ouderdom	Opvoedkundige kwalifikasie (graad)	Huistaal	Aantal vorige transitorooftogte	Besering(s) tydens laaste transitorooftog?
1	36	10	Zulu	Geen	Skietwond
2	29	12	Sotho	4	Geen
3	26	12	Shangaan	Geen	Skaafwonde
4	34	12	Sotho	3	Geen
5	36	12	Venda	Geen	Geen
6	47	10	Xhosa	Geen	Geen
7	28	10	Venda	Geen	Geen
8	26	12	Afrikaans	4	Geen
9	34	10	Afrikaans	4	Laserasies en skaafwonde
10	25	9	Afrikaans	1	Voetbesering
11	26	10	Afrikaans	Geen	Skietwond
12	36	10	Zulu	Geen	Skietwond
13	37	10	Afrikaans	1	Kneusplekke
14	27	10	Afrikaans	Geen	Drie skietwonde
15	46	11	Afrikaans	Geen	Kneusplekke
16	46	11	Afrikaans	Geen	Kneusplekke
17	26	10	Afrikaans	Geen	Skietwond

In die onderhawige studie is die kwesbaarheid van die direkte slagoffers van transitorooftogte onder andere in oënskou geneem. Hierdie aspek dra daartoe by dat 'n geweldsmisdaad nie net die traumabelewenis van die direkte slagoffer nie, maar ook sy siening van sy eie kwesbaarheid beïnvloed. Die gevoel van kwesbaarheid kan daartoe bydra dat die direkte slagoffer van 'n transitorooftog sy werk- en huisomgewing nie meer as veilig beleef nie. Dit kan ook een van die redes wees dat slagoffers dikwels na afloop van die traumabelewenis ander werk soek. Die navorser is van mening dat die aantal vorige transitorooftogte waarby respondente in die verlede betrokke was, hulle reaksies en belewings van die transitorooftog sal beïnvloed.

In Figuur 4.1 word 'n skematiese uiteensetting van die aantal transitoroofdogte waarby die respondente in die verlede betrokke was, gegee.

FIGUUR 4.1 DIE AANTAL TRANSITOROOFDOGTE WAARBY DIE RESPONDENTE BETROKKE WAS

Volgens vraag 6 (vgl. V8 in Bylae A) was 11 van die respondente (64,7%) by geen vorige transitoroofdogte betrokke nie. Ten tye van die onderhoude was die roof onder bespreking dus die **enigste** transitoroofdog waarby hierdie elf respondente betrokke was. Twee respondente (11,8%) was al een keer vantevore die slagoffer van 'n transitoroofdog, een respondent (5,8%) was by drie transitoroofdogte betrokke en drie respondente (17,6%) het reeds by vier vorige geleenthede 'n transitoroofdog beleef. Dit blyk uit die ondersoek dat drie van die ses respondente (17,6%) wat by vorige geleenthede by transitoroofdogte betrokke was die volgende verklaar het: "Ons is gewoon daaraan en dit is deel van die werk". Die oorblywende drie respondente (17,6%) het vermeld dat hulle die transitoroofdog bloot as *bad luck* beskou het.

Hierdie bevindinge kan aan die hand van Abramson, Seligman en Teasdale (1978:49-74) se Aangeleerde Hulpeloosheidsteorie verklaar word, aangesien die slagoffers hul hulpeloosheid tydens die insident aanvaar (vgl. par. 2.5.2). Hierdie aanvaarding van die insident spruit moontlik uit die feit dat die slagoffer voel dat hy geen beheer oor sy viktimisasie of die uitkoms daarvan het nie (interne lokus van kontrole) en dit wat met hom gebeur het, sonder enige sigbare teken van emosie gelate aanvaar ("gewoond daaraan, deel van die werk"). Hierdie aanvaarding van die viktimisasiegebeurtenis kan volgens Abramson, Seligman en Teasdale (1978:50) aanleiding gee tot emosionele afstomping en passiwiteit na afloop van die insident as gevolg van die onbeheerbaarheid van die situasie (vgl. par. 2.5.2.1). Die navorser is van mening dat die slagoffer wel toekomstige viktimisasie in sy beroep kan vermy, sou hy van werk verander. Dit is egter nie altyd vir die sekuriteitsweg moontlik nie.

Na aanleiding van Maslow se Selfaktualiseringsteorie (vgl. par. 2.5.1) blyk dit dat die sekuriteitsweg sy fisiologiese behoeftes as 'n primêre behoefte beskou en dus sy lewe en veiligheid in gevaar stel in 'n poging om hierdie behoeftes te bevredig. Twee redes wat moontlik aangevoer kan word vir die respondente se keuse van die beroep van sekuriteitsweg word vervolgens verduidelik: Uit Figuur 3.1 blyk dit dat 15 (88,2%) van die respondente tussen die ouderdomme 26 tot 50 jaar val. Die navorser is van mening dat die respondente se kwalifikasies hulle moontlik kan verhoed om hulle self verder vir ander beroepe te bekwaam. Volgens vraag 4 (vgl. V8 in Bylae A) het 15 van die respondente (88,2%) nie hulle skoolloopbaan voltooi nie (vgl. Figuur 3.4). Dit kan 'n aanduiding wees waarom die sekuriteitsweg sy bepaalde beroep gekies het, naamlik dat hy gekwalifiseer is om genoemde beroep te beoefen. Die navorser is van mening dat, sou hy oor 'n matrieksertifikaat of tersiêre kwalifikasie beskik het, hy waarskynlik nie die beroep as sekuriteitsweg sou gekies het nie, of ten minste 'n meer senior posisie sou bekleed het. Volgens die navorser vind daar 'n skommeling in die hiërargie van Maslow (vgl. par. 2.5.1) plaas sodat die veiligheidsbehoefte as primêr beskou word. Die sekuriteitsweg streef voortdurend na fisiese beveiliging in sy beroep in 'n poging om homself, sy lewe en sy menswees te verdedig.

4.1.2 ENKELE BELEWENISSE EN GEBEURE WAT DIE TRANSITOROFTOG VOORAFGEGAAN HET

Die navorser is van mening dat die gevoelens en gebeure wat die insident voorafgaan moontlik 'n bydrae kon lewer om hulle siening rondom persoonlike kwesbaarheid te versterk. Die respondente is byvoorbeeld by vraag 9 (vgl. V11 in Bylae A) gevra: "Het u gedink dat u 'n slagoffer van 'n transitorooftog sal wees?" Indien die respondent bevestigend of ontkenkend antwoord is hy die geleentheid gebied om aan te dui waarom hy gedink dat hy moontlik die slagoffer van 'n transitorooftog kon wees. Hy moet verder aandui wat tydens die transitorooftog daartoe aanleiding gegee het en dus hierdie gevoelens van persoonlike kwesbaarheid versterk het.

Twaalf van die respondente (70,5%) het gemeld dat hulle daarop voorbereid was dat hulle moontlik 'n slagoffer van 'n transitorooftog kan wees. Vyf respondente (29,4%) het geweet dat hulle 'n moontlike slagoffer kan wees, maar het aangedui dat hulle dit nooit verwag het nie en dus nie voorbereid was op dit wat met hulle gebeur het nie. Enkele redes wat deur respondente aangevoer is waarom hulle wel gedink het dat hulle kwesbaar is, is die volgende: Tydens opleiding is hulle ingelig oor die gevare van transitorooftogte en die feit dat die groot bedrae kontant wat vervoer word, hulle kwesbaarheid vir rooftogte verhoog. 'n Respondent het die volgende stelling gemaak: "Robbing is a reality, it can happen anytime." Hieruit kan afgelei word dat respondente wat aangevoer het dat hulle nie gedink het dat hulle slagoffers van 'n transitorooftog kan wees nie, die risiko wel besef, maar eerder vermy om daaraan te dink. Een respondent het dit soos volg beskryf: "Ek let altyd op. Dit gebeur net met mense wat nie wakker is nie."

Uit die response op vraag 11 (vgl. V13 in Bylae A) is bevind dat nege van die respondente (52,9%) voor die insident 'n algemene gevoel van onrustigheid ervaar het. Hierdie gevoel het hulle gekwalifiseer aan die hand van die volgende

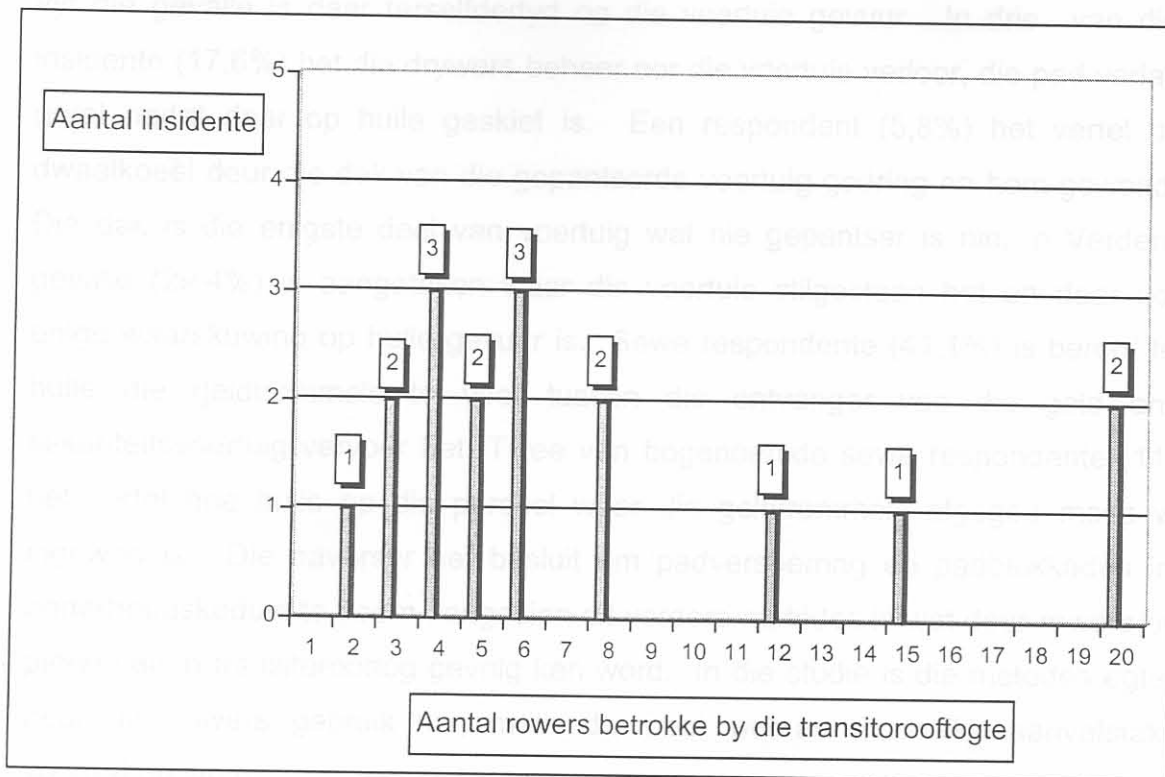
voorbeeld: Drie respondente (17,6%) het onrustig gevoel. Een respondent (5,8%) het gemeld dat hy die aand voor die rooftog "geworry" het, sy hart het vinnig geklop en hy was angstig. 'n Verdere respondent (5,8%) het gemeld dat hy die oggend voor die transitoroofrog swaarmoedig gevoel het, maar het dit toegeskryf aan die feit dat hy probleme by die huis ondervind het. Een proefpersoon was senuweeagtig met sy vertrek. Hy het ook aan sy drywer vertel dat daar iets met hulle gaan gebeur. Agt respondente (47%) het geen voorgevoel gehad nie en is totaal onverhoeds betrap. Een dilemma waarvoor die direkte slagoffers te staan kom, is dat hulle daaglik onder hierdie gevoelens van bekommernis en senuweeagtigheid moet funksioneer.

4.1.3 GEBEURE TYDENS DIE TRANSITOROOFROG

Ten einde die slagoffer se optrede tydens die rooftog te begryp is daar kortliks op die *modus operandi* van die rowers gefokus, aangesien hulle optrede moontlik 'n direkte invloed op die slagoffer se optrede en belewenis van die insident kan uitoefen (respons-gevolgverhouding). Abramson, Seligman en Teasdale (1978:56) is van mening dat die respons-gevolgverhouding moontlike kortstondige of chroniese emosionele implikasies vir die slagoffer kan inhou (vgl. par. 2.5.2.2). Die navorser is verder van mening dat aspekte met betrekking tot die *modus operandi* van rowers nagevors moet word om sodoende die moontlike invloed wat dit op die kwesbaarheid van die slagoffer kan uitoefen, te bepaal. Afgesien van streng veiligheidsmaatreëls wat deur die maatskappy en die respondente neergelê word tydens die vervoer van kontant het dit nog steeds nie die veiligheid van die slagoffers verseker nie. Enkele veiligheidsmaatreëls sal vervolgens bespreek word. Die totale ondersoekgroep van 17 respondente (100%) het vermeld dat hulle hul vuurwapens by hulle gehad het en tydens die aanval in gepantserde voertuie gereis het. In slegs twee gevalle (11,8%) het die respondente gewapende begeleiding gehad, waar twee of meer voertuie in 'n konvoi gereis het. Slegs een respondent (5,8%) het tydens die aanval 'n koeëlvaste baadjie aangehad. Die hoë koste van koeëlvaste baadjies en 'n gebrek aan fondse kan van die redes wees waarom hierdie baadjies nie as 'n reël aan sekuriteitswagte

voorsien word nie. Alhoewel die dra van 'n koeëlvaste baadjie beskerming teen skietwonde bied, kan die vraag gevra word of dit nie net 'n valse van veiligheid gee nie. Die koeëlvaste baadjie bied net beskerming vir die torso-area, terwyl die kop, nek, arms en bene onbeskermd gelaat word. Die navorser is van mening dat 'n kopwond meermale fataal is. Een respondent (5,8%) se kollega het beswyk as gevolg van 'n skietwond aan die kop. Uit die ondersoek blyk dit dat slegs een respondent uit die vier (23,5%) wat tydens die aanvalle skietwonde opgedoen het in die torso (linkerbors) gewond is. Twee (11,7%) is in die arm en een (5,8%) in die been gewond. Die voor- en nadele van die dra van 'n koeëlvaste baadjie kan egter nie hier in meer detail betwis word nie, aangesien die steekproef te klein is om geldige en betroubare afleidings te maak. Die meeste respondente, naamlik 16 (94,1%) wat nie koeëlvaste baadjies gedra het nie, het spontaan vermeld dat hulle veiliger sou gevoel het, sou hulle die baadjies gedra het. Na ontleding van die respondente se gevoelens oor persoonlike veiligheid tydens die vervoer van kontant in transito, wil dit voorkom of die respondente nieteenstaande streng veiligheidsmaatreëls (wapens en gepantserde voertuie) steeds tydens die transitorooftog onveilig gevoel het.

Na aanleiding van die onderhoudskedule (vgl. Bylae A) het die navorser sekere faktore wat moontlik die slagoffer se kwesbaarheid ten opsigte van transitorooftogte in die algemeen asook tydens die uitvoering van die rooftog verhoog, geïdentifiseer. Vervolgens sal hierdie faktore, naamlik die aantal rowers betrokke by die transitorooftog, die metodes deur die rowers aangewend om die voertuig tot stilstand te dwing, asook die tipe handwapens wat deur die rowers gebruik is, bespreek word. Die navorsingsresultaat van vraag 13 (vgl. V15 in Bylae A) dui daarop dat by een insident (5,9%) twee rowers betrokke was, by twee insidente (11,8%) drie rowers, by drie insidente (17,6%) vier rowers, by twee insidente (11,8%) vyf rowers, by drie insidente (17,6%) ses rowers, by twee insidente (11,8%) agt rowers, en by een insident (5,9%) twaalf rowers. By 'n verdere transitorooftog was 15 rowers betrokke en daar was laastens in twee gevalle 20 rowers by die rooftogte betrokke (vgl. Figuur 4.2).

FIGUUR 4.2 DIE AANTAL ROWERS BETROKKE BY DIE TRANSITOROOFTOGTE

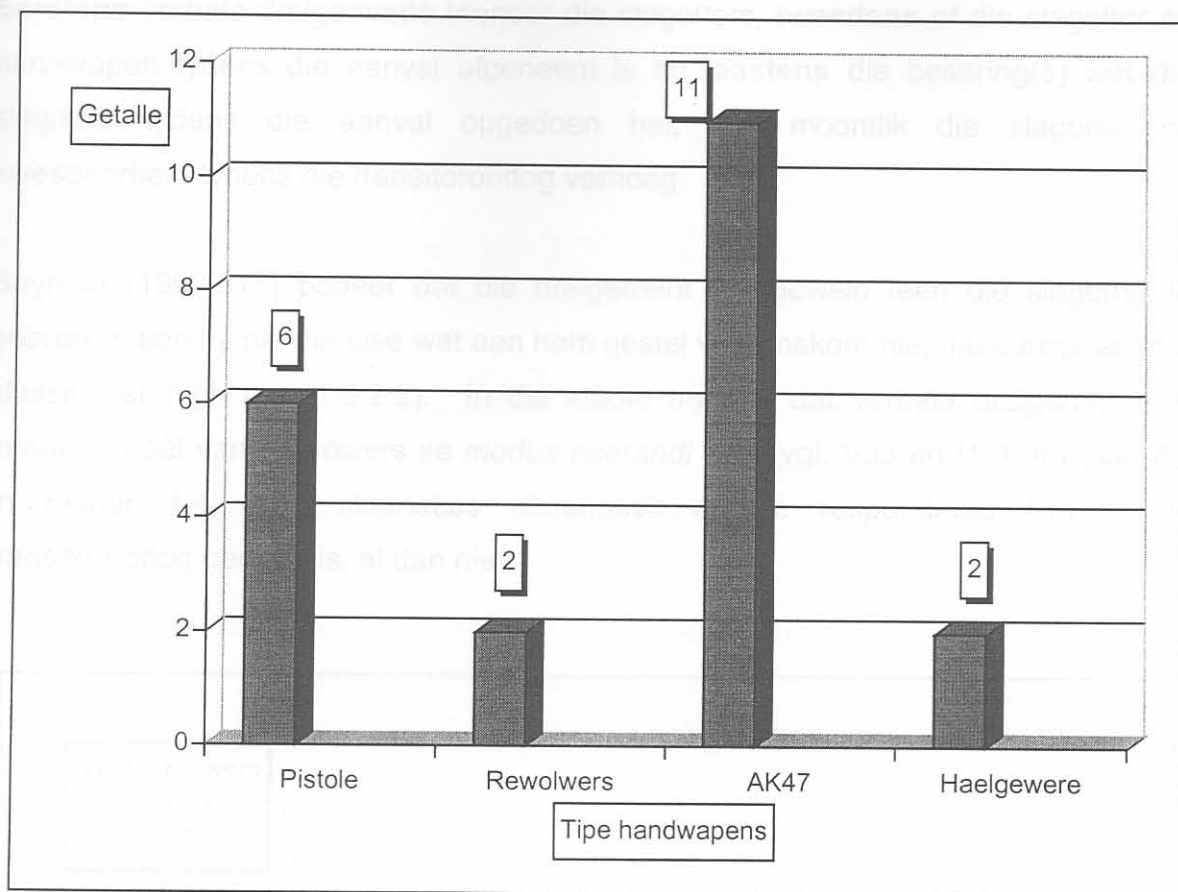
Die ondersoekbevindinge uit Figuur 4.2 dui daarop dat die aantal rowers wat by die 17 insidente betrokke was altesaam 131 beloop. In teenstelling hiermee blyk dit uit vraag 14 (vgl. V16 in Bylae A) wat soos volg lui: "Hoeveel persone was in die voertuig (insluitend respondente)?" dat daar in elk van die 17 voertuie waarin die respondente gereis het, slegs twee persone was. Hierdie twee persone was onderskeidelik 'n *drywer* en *bemanningslid*. Opsommend blyk dit dat die aantal slagoffers teenoor die aantal rowers 'n minderheid was, wat ook die sekuriteitswagte se kwesbaarheid verhoog het.

'n Verdere aspek wat moontlik die slagoffer se kwesbaarheid vir transitorooftogte kon verhoog, is die metodes wat deur die rowers gebruik is om toegang tot die voertuie te verkry. In vyf van die gevalle (29,4%) is die voertuie van die pad af gedwing en in al

vyf die gevalle is daar terselfdertyd op die voertuie gevuur. In drie van die vyf insidente (17,6%) het die drywers beheer oor die voertuie verloor, die pad verlaat en gerol nadat daar op hulle geskiet is. Een respondent (5,8%) het vertel dat 'n dwaalkoeël deur die dak van die gepantserde voertuig gedring en hom gewond het. Die dak is die enigste deel van voertuig wat nie gepantser is nie. 'n Verdere vyf gevalle (29,4%) is aangeteken waar die voertuie stilgestaan het en daar sonder enige waarskuwing op hulle gevuur is. Sewe respondente (41,1%) is beroof terwyl hulle die geldtrommels te voet tussen die ontvanger van die geld en die sekuriteitsvoertuig vervoer het. Twee van bogenoemde sewe respondente (11,6%) het vertel hoe hulle op die perseel waar die geldtrommels afgegee moes word, ingewag is. Die navorser het besluit om padversperring en padblokkades in die onderhoudskedule te noem aangesien dit verdere metodes is wat deur rowers by die pleeg van 'n transitorooftog gevolg kan word. In die studie is dié metodes egter nie deur die rowers gebruik nie, maar dit moet wel as moontlike aanvalstaktieke voorgehou word.

Die roof van kontant in transito word as beide geweldsmisdaad en eiendomsmisdaad beskou (vgl. par. 1.5.1). Die uitoefening van mag en aggressie deur die rowers is tweeledig van aard, eerstens deur die gebruik van wapens (vgl. V27 tot V32 in Bylae A) en tweedens deur verbale dreigemente. Figuur 4.3 gee 'n uiteensetting van die tipe handwapens wat tydens die roofogte gebruik is.

Figuur 4.3 illustreer die gebruik van handwapens tydens die roofogte in ses gevalle. In 4 van die 6 gevalle (66,7%) is 'n vuurwapen gebruik. In twee van die gevalle (33,3%) is 'n mes gebruik. Een respondent (16,7%) het vermeld dat hy 'n vuurwapen gebruik het, maar dat hy nie weet watter tipe vuurwapen dit was. Die meeste van die vuurwapens is AK47's. Die meeste van die mesgebruikers het vermeld dat hulle 'n randy-geveg gebruik het. Een respondent het ook die "rooie klank" van die AK47, "om wat jy nie hoor nie voor nie". Die respondente (17,6%) het beweer dat al het hulle nie die wapens gesien nie, hulle die kaliber uitgeken het aan die klank van die randy-geveg as hulle gevuur word.

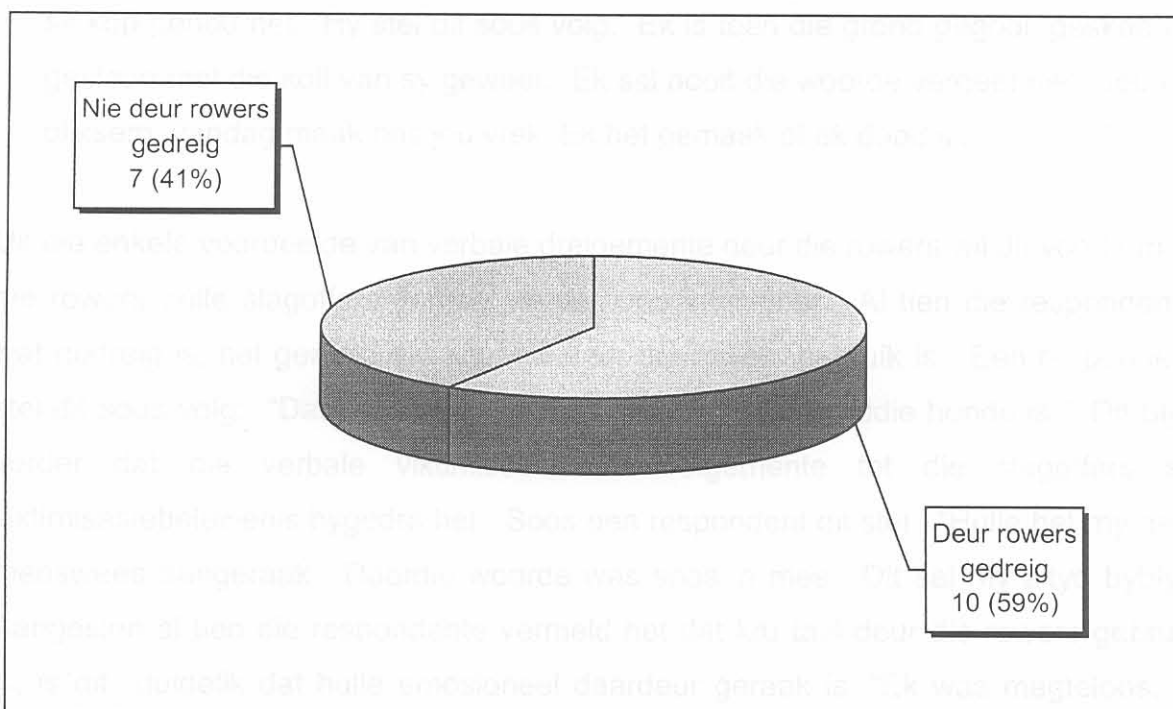

FIGUUR 4.3 WAPENS

Volgens Figuur 4.3 is AK47's in elf (64,7%) gevalle gebruik, pistole in ses gevalle (35,2%), haelgewere in twee gevalle (11,7%) en rewolwers in 'n verdere twee gevalle (11,7%). Tydens van die aanvalle is daar egter van 'n kombinasie van vuurwapens gebruik gemaak. Een respondēt vermeld dat hy nooit die "ritmiese klank" van die AK47 sal vergeet nie en dat die plofslag van die haelgeweer hom weer daaraan sal herinner. "Ek moet net my oë toemaak dan kom alles terug. Dis soos 'n droom." Een respondēt beskryf ook die "ritmiese klank" van die AK47, "iets wat jy nie sommer verwar nie." Drie respondēnte (17,6%) het beweer dat al het hulle nie die wapen gesien nie, hulle die kaliber uitgekien het aan die klank van die handwapen as hy gevuur word.

Eerstens verbale dreigemente teenoor die slagoffers, **tweedens** of die slagoffer se handwapen tydens die aanval afgeneem is en **laastens** die besering(s) wat die slagoffer tydens die aanval opgedoen het, kan moontlik die slagoffer se kwesbaarheid tydens die transitorooftog verhoog.

Snyman (1992:517) poneer dat die dreigement om geweld teen die slagoffer te gebruik indien hy nie die eise wat aan hom gestel word nakom nie, die aanval as roof klassifiseer (vgl. par. 1.5.2.2). In die studie blyk dit dat verbale dreigemente 'n integrale deel van die rowers se *modus operandi* was (vgl. V33 en V34 in Bylae A). In Figuur 4.4 word skematies uiteengesit of die respondente tydens die transitorooftog gedreig is, al dan nie.

FIGUUR 4.4 DREIGEMENTE TEENoor DIE RESPONDENTE

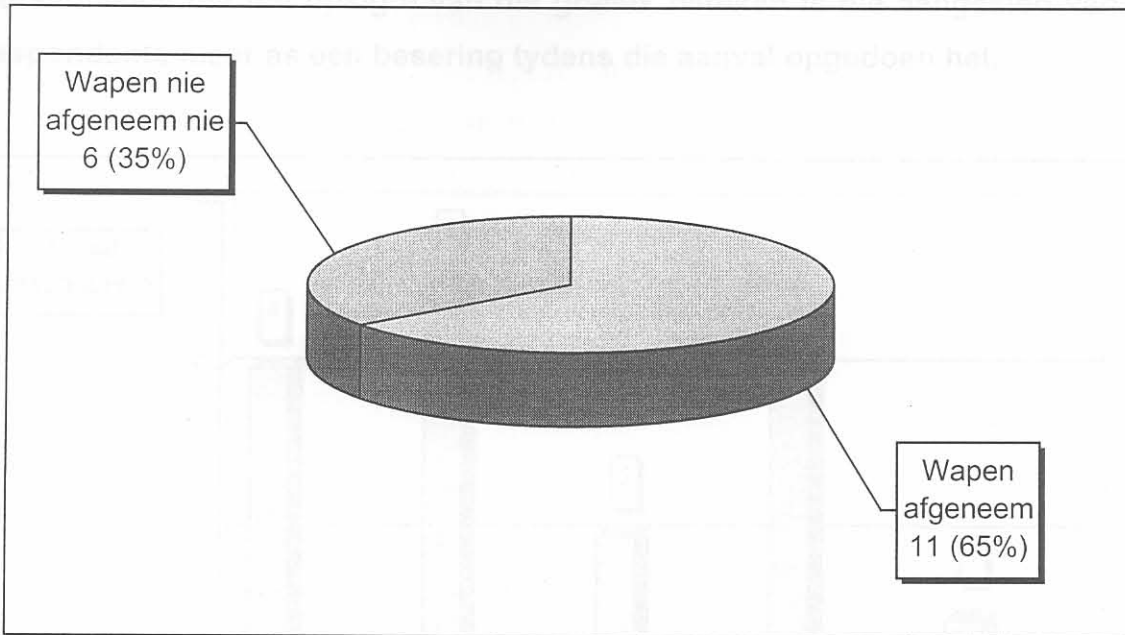
Uit bogenoemde blyk dit dat tien van die 17 respondente (58,8%) verbaal deur die rowers gedreig is. Die volgende drie aanhalings deur respondente kan ter illustrasie dien:

- Respondent 2 stel dit soos volg: "Freeze or I will shoot you dead. Get on the ground and make if you are sleeping. Look up and you die."
- Respondent 4 was tydens die aanval te geskok om ten volle te onthou wat aan hom geskree is. "The one thing I can remember was the swearing. I feel shy repeating them to anyone because I am a Christian."
- Respondent 14 vertel hoe daar op hom geskree is terwyl die rower 'n wapen teen sy kop gehou het. Hy stel dit soos volg: "Ek is teen die grond gegooi, geskop en geslaan met die kolf van sy geweer. Ek sal nooit die woorde vergeet nie: "Jou wit bliksem, vandag maak ons jou vrek. Ek het gemaak of ek dood is."

Uit die enkele voorbeelde van verbale dreigemente deur die rowers wil dit voorkom of die rowers hulle slagoffers verbaal verder wou intimideer. Al tien die respondente wat gedreig is, het gemeld dat kru taal deur die rowers gebruik is. Een respondent stel dit soos volg: "Daar is op ons geskree asof ons vuil blêddie honde is." Dit blyk verder dat die verbale viktimisasie en dreigemente tot die slagoffers se viktimisasiebelewenis bygedra het. Soos een respondent dit stel: "Hulle het my hele menswees aangeraak. Daardie woorde was soos 'n mes. Dit sal my altyd bybly." Aangesien al tien die respondente vermeld het dat kru taal deur die rowers gebruik is, is dit duidelik dat hulle emosioneel daardeur geraak is. "Ek was magteloos, 'n nikswerd, moes net maak of ek slaap of ek was dood." Die slagoffers is dus met gevoelens van onbekwaamheid, hulpeloosheid en minderwaardigheid gelaat. Hierdie bevindinge vind ook aansluiting by die teorie van Maslow (vgl. par. 2.5.1.4) naamlik dat die gevoelens van onbekwaamheid in die werksplek, hulpeloosheid en

minderwaardigheid moontlik selfagting kan vernietig. Die behoefte aan selfagting en waardering kan dus nie vervul word nie.

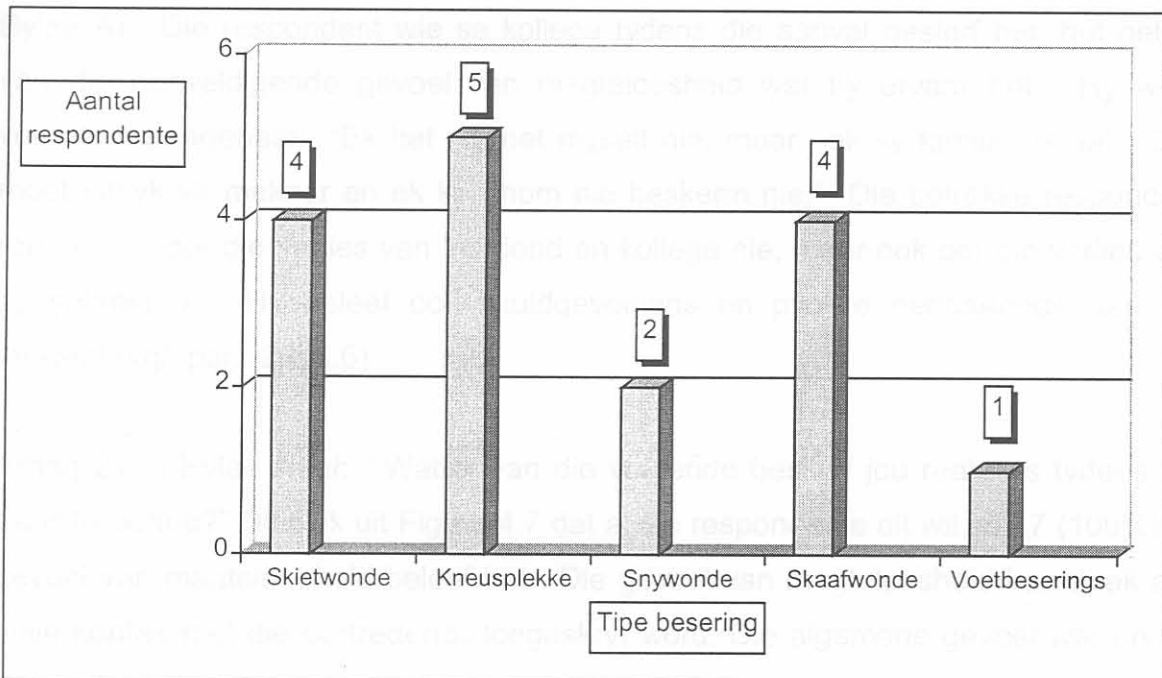
Tweedens blyk dit uit Figuur 4.5 dat elf van die 17 respondente (64,7%) se vuurwapens tydens die aanval afgeneem is.

FIGUUR 4.5 WAPENS WAT TYDENS DIE AANVAL AFGENEEM IS

Deurdat hulle wapens afgeneem is, is nie net die slagoffer se kwesbaarheid verhoog nie, maar dit het ook blykbaar bygedra tot die gevoel van magteloosheid. Die sekuriteitswag se wapen is daar vir fisiese beveiliging. Sonder sy wapen is daar geen manier om homself teen die aanvallers te beskerm nie. Na aanleiding van Maslow se Selfaktualiseringsteorie (1970:18) word die sekuriteitswag se veiligheidbehoefte bedreig, deur die afneem van sy handwapen en in meer algemene terme deur die transitorooftog self. Gevolglik mag daar regressie van die hoëordebehoefte plaasvind tot op die vlak van veiligheidsbehoefte in 'n poging om sy menswees te verdedig (vgl. par. 2.5.1.2).

Navorsingsresultate van V45 (vgl. Bylae A) het aangetoon dat elf (64,4%) van die respondente tydens die aanval beseer is. Uit Figuur 4.6 blyk dit dat vier van die respondente (23,5%) skietwonde opgedoen het. 'n Verdere vyf van die respondente (29,4%) het getuig van kneusplekke, twee (11,8%) het vertel van snywonde en vier (23,5%) het skaafwonde opgedoen. Slegs een (5,9%) het vermeld dat hy sy voet tydens die aanval verstuit het toe hy probeer weghardloop het. **Let op dat persentasies nie ten opsigte van die grafiek bereken is nie aangesien van die respondente meer as een besering tydens die aanval opgedoen het.**

FIGUUR 4.6 BESERINGS VAN RESPONDENTE TYDENS DIE AANVAL

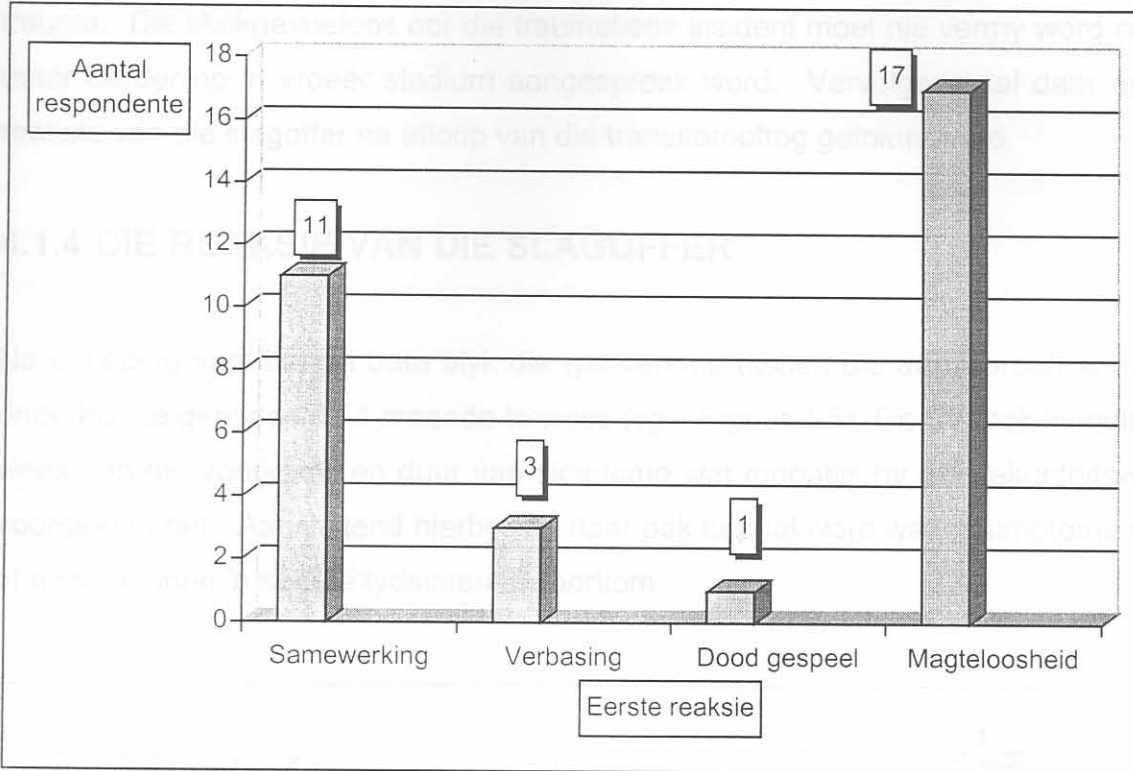
Agt van die respondente (47,1%) is na die hospitaal vervoer direk na afloop van die transitoroofdog. In die oorblywende gevalle waar die respondente nie na die hospitaal vervoer is nie, was hulle beserings nie so ernstig dat dit hospitalisasie vereis het nie. Van die agt respondente wat direk na die hospitaal vervoer was, is drie respondente (17,6%) onmiddellik na die aanval deur omstanders na die hospitaal geneem. Een respondent (5,9%) het vermeld dat hy onbewus is van die

tyd wat die nooddienste geneem het omdat hy te deurmekaar en geskok was om te kan onthou.

Navorsingsresultate van vraag 29 (vgl. V54 in Bylae A) toon dat sewe van die respondente (41,2%) se kollegas ook tydens die aanvalle beseer is. Kollegas van die respondente het in twee gevalle (11,8%) skietwonde opgedoen. Een het aan sy skietwond beswyk. In twee gevalle (11,8%) is kneusings, in drie gevalle (17,6%) snywonde, en in een geval (5,9%) 'n beenbreuk opgedoen. 'n Verdere vier respondente (23,5%) het getuig van skaafwonde tydens die aanval (vgl. V54-V59 in Bylae A). Die respondent wie se kollega tydens die aanval gesterf het, het getuig van die oorweldigende gevoel van magteloosheid wat hy ervaar het. Hy word verbatim aangehaal: "Ek het nie net myself nie, maar ook sy familie gefaal. Ons moet uitkyk vir mekaar en ek kon hom nie beskerm nie." Die betrokke respondent rou nie net oor die verlies van 'n vriend en kollega nie, maar ook oor die verlies van sy selfrespek. Hy beleef ook skuldgevoelens en pynlike herinneringe aan die insident (vgl. par. 2.4.3.6).

FIGUUR 4.7 DIE BELEVING VAN RESPONDENTE TYDENS DIE AANVALLE

Vraag 21 in Bylae A lui: "Watter van die volgende beskryf jou reaksies tydens die transitorooftog?" Dit blyk uit Figuur 4.7 dat al die respondente dit wil sê 17 (100%), 'n gevoel van magteloosheid beleef het. Die gevoel van magteloosheid kan direk aan hulle kontak met die oortreder(s) toegeskryf word. Die algemene gevoel wat ervaar is, word in die volgende aanhaling verwoord: "Ek kon niks doen nie. Alles het so vinnig gebeur." Abramson, Seligman en Teasdale (1978:49-74) se teorie van Aangeleerde Hulpeloosheid is gebaseer op die uitgangspunt dat wanneer 'n persoon bevind dat hy hulpeloos is, hy homself die vraag moet afvra waarom dit so is. Die antwoord op die vraag van Abramson, Seligman en Teasdale kan in bogenoemde aanhaling saamgevat word, naamlik dat die aanval vinnig gebeur het en die respondente niks kon doen nie. Al elf (58,8%) wat in direkte kontak met die oortreders was, het hulle volle samewerking aan die oortreders gegee. Drie (17,6%) was geheel en al verbaas. Twee respondente (11,8%) het vertel dat hulle voorgegee het dat hulle dood was.

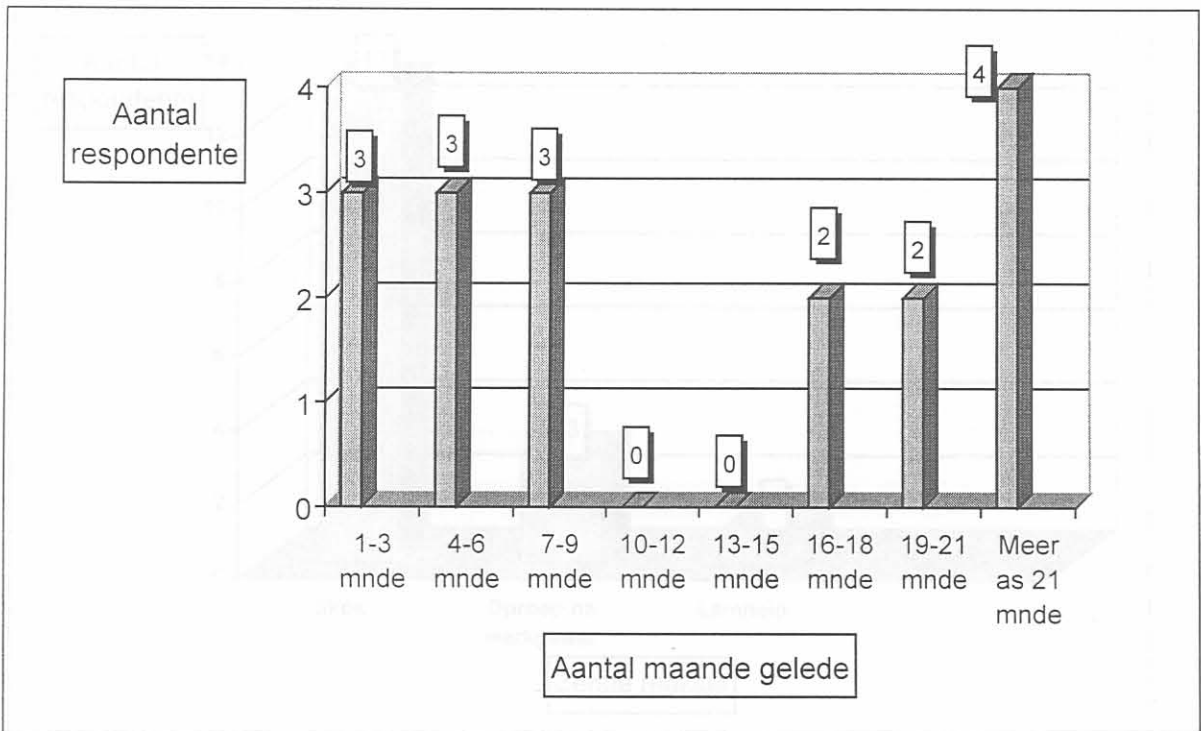
FIGUUR 4.7 DIE BELEWING VAN RESPONDENTE TYDENS DIE AANVALLE

Die respondente se reaksies word weerspieël in hulle optrede tydens die aanval (Vgl. V36-V39 in Bylae A). Slegs vier van die respondente (23,%) het hul vuurwapens op die aanvallers gevuur. Twee respondente het skuiling gesoek, drie (17,6%) het hulp gaan soek en twee respondente het (11,85%) voorgegee dat hulle dood was. Een (5,9%) het vertel hoe hy sy kollega in die bosse gaan soek het nadat die voertuig gerol het. Hieruit is dit duidelik dat slegs vier respondente (23,5%) daadwerklik iets gedoen het in 'n poging om die aanval af te weer. Hierdie gevoel van magteloosheid en onvermoë om die aanval af te weer kan die gevoelens van magteloosheid versterk. 'n Bydaende faktor wat in berekening gehou moet word, is dat elf van die respondente (64,4%) tydens die aanval beseer is (vgl. Figuur 4.6).

Hierdie eerste reaksie van die slagoffer is essensieel in die latere verwerking van trauma. Die skokgevoelens oor die traumatiese insident moet nie vermy word nie en maar eerder op 'n vroeër stadium aangespreek word. Vervolgens sal daar op die reaksie van die slagoffer na afloop van die transitorooftog gefokus word.

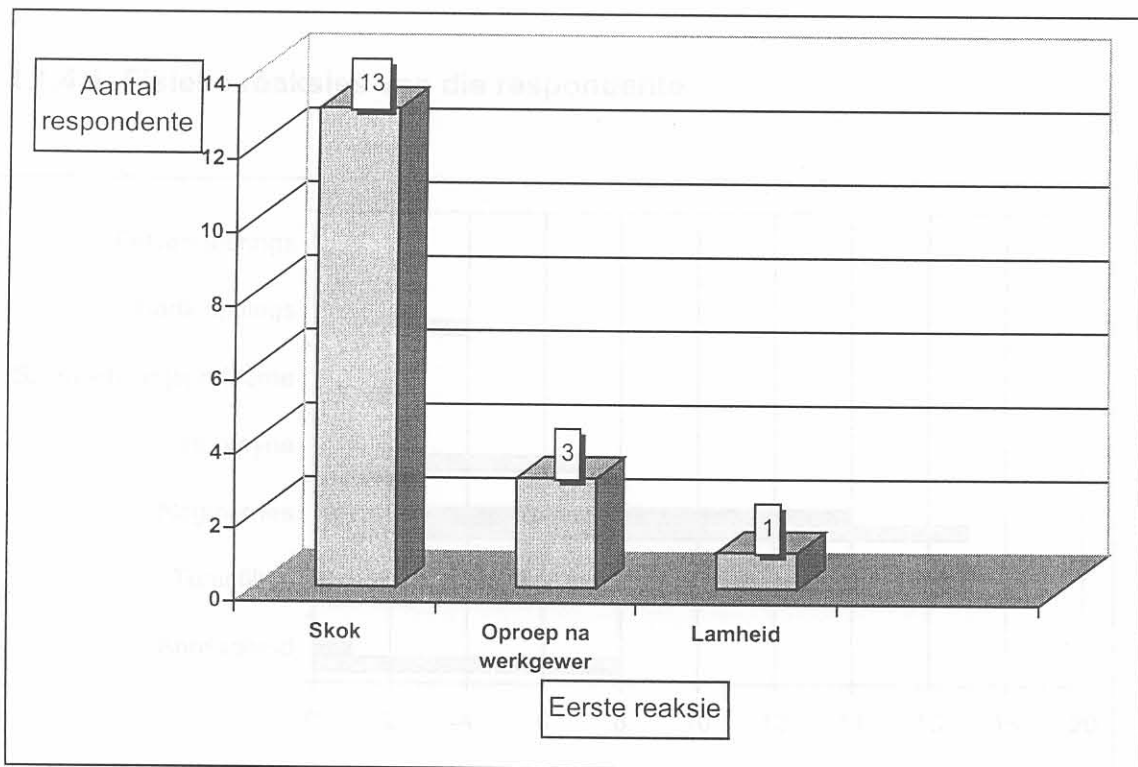
4.1.4 DIE REAKSIE VAN DIE SLAGOFFER

Na ontleding van die rou data blyk die tydsverloop tussen die transitorooftog en die onderhoude gemiddeld 14 maande te wees (vgl. Figuur 4.8). Dit kan ook 'n indikasie wees van die voorkoms en duur van simptome wat moontlik by die sekuriteitswagte voorgekom het. Aansluitend hierby kan daar ook bepaal word watter simptome meer of minder binne 'n sekere tydsinterval voorkom.

FIGUUR 4.8 DIE TYDSVERLOOP TUSSEN DIE TRANSITOROFTOG EN DIE ONDERHOUD

Horowitz (1976:27) beskryf trauma (ook genoem stresresponsindroom) as 'n gevoel van magteloosheid, pyn en hartseer (vgl. par. 2.4.4). Skok is gewoonlik die eerste reaksie wat die direkte slagoffer ervaar wanneer 'n traumatiese insident plaasvind. Horowitz (1968) beskou skok as die eerste stadium in die aanpassingsproses na afloop van 'n traumatiese gebeurtenis. In hierdie stadium beseft die individue wat met hom gebeur het (vgl. par. 2.4.4). Uit Figuur 4.9 blyk dit dat 13 respondente (76,5%) gemeld het dat hulle eerste reaksie na afloop van die transitoroofdog, skok was (vgl. V63-V68 in Bylae A). Drie respondente (23,5%) het onmiddellik per radio met die beheerkamer by die sekuriteitsmaatskappy kontak gemaak om die aanval te rapporteer. Al drie die respondente (23,5%) was tydens die onderskeie insidente in die sekuriteitsvoertuig aangesien hulle die drywers was en dadelik toegang tot die radio gehad het. Een respondent (5,9%) het getuig van lamheid as gevolg van skok.

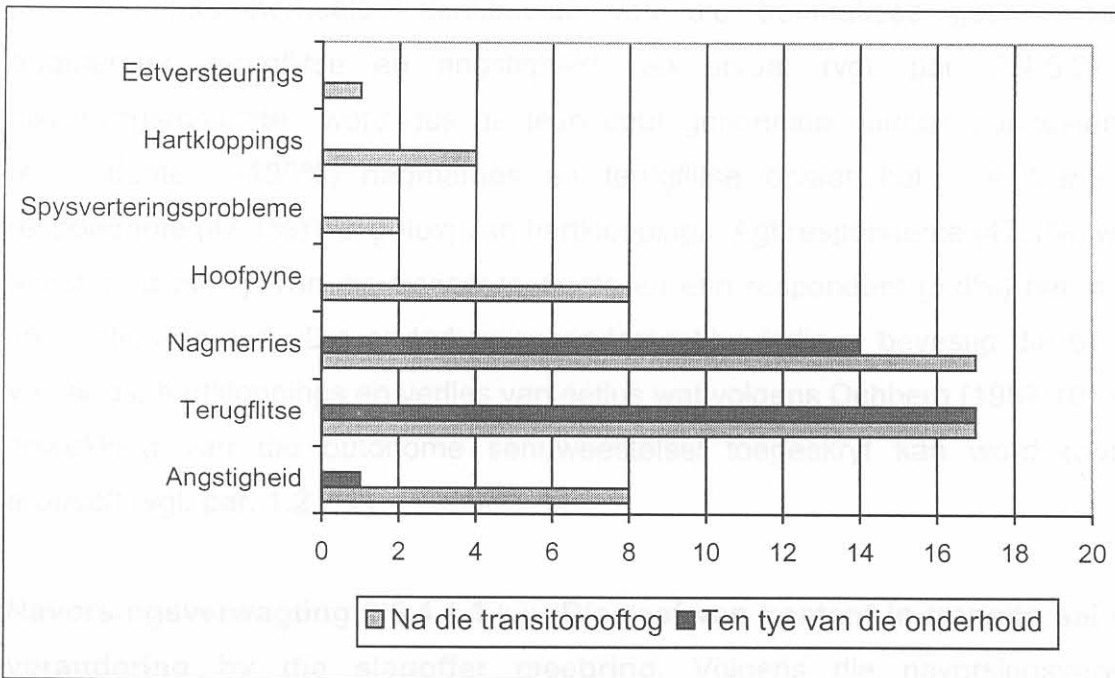
FIGUUR 4.9 DIE EERSTE REAKSIE NA AFLOOP VAN DIE TRANSITOROOFDOG

FIGUUR 4.10 FISIEKE REAKSIES VAN RESPONDENTE

Brom en Kleber (1989:341) is van mening dat die intensiteit en verloop van die verwerkingsproses deur **drie** faktore beïnvloed word, naamlik hoe lewensbedreigend die situasie was, die persoonlikheidskenmerke van die slagoffer en laastens die mate van ondersteuning deur betekenisvolle ander (vgl. par. 2.4.4). Die reaksies en verwerking van die slagoffer se trauma kan dus wissel na gelang van die individue en die situasie.

Navorsingsverwagting 2.5.4.1 wat handel oor **die reaksie van die slagoffer na die transitorooftog** en die gepaardgaande **fisieke, en emosionele veranderinge** asook **die verandering in lewensiening en sosiale lewe** word bespreek. Die reaksie van die slagoffer na afloop van die transitorooftog is aan die hand van die onderhoudskedule ontleed waarna die bevindinge met die ooreenstemmende navorsingsverwagting vergelyk en geëvalueer is.

4.1.4.1 Fisieke reaksies van die respondente

FIGUUR 4.10 FISIEKE REAKSIES VAN RESPONDENTE

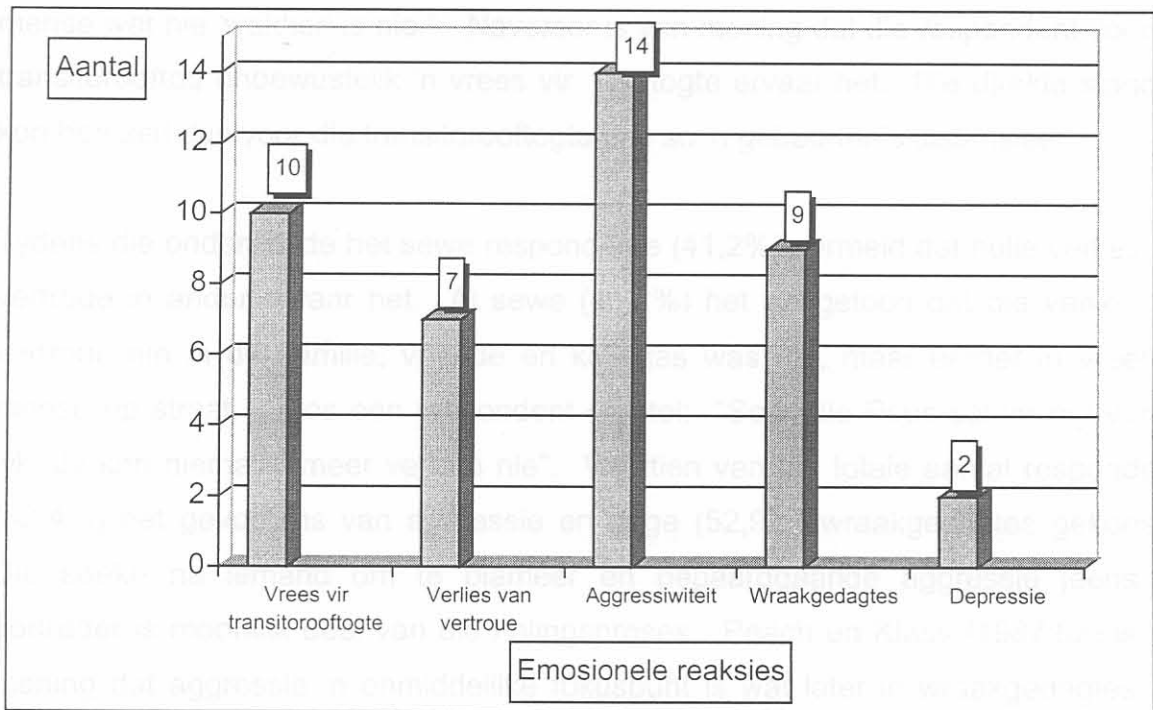
Volgens Figuur 4.10 het al die respondente, dit wil sê 17 (100%), na afloop van die transitorooftog nagmerries (vgl. V72 in Bylae A) beleef, 14 van hulle (82,4%) het volgens V86 (vgl. Bylae A) ten tye van die onderhoude steeds nagmerries gekry. Navorsingsresultate van V71 (vgl. Bylae A) toon dat al 17 respondente (100%) na afloop van die transitorooftog terugflitse gehad het. Ten tye van die onderhoud het 14 respondente (82,4%) steeds terugflitse ervaar. Al 14 respondente (82,4%) herstruktureer gebeure rondom die transitorooftog en fantaseer oor wat hulle kon gedoen het om die rooftog te verhoed. Die bevindinge stem ooreen met Maslow (1977:20) wat konstateer dat gevoelens van onbekwaamheid die behoefte aan waardering en selfagting kan verydel (vgl. par. 2.5.1.4). Hierdie bevindinge sluit ook aan by Horowitz (in Greenburg, 1995:1267) wat van mening is dat repitisië van die traumatiese gebeurtenis in die gedagtes mag voorkom. Hierdie herbelewing van die traumatiese insident is essensieel in die aanpassingsproses aangesien die slagoffer voortdurend daardeur gekonfronteer word en dus gedwing word om sin uit die gebeure te maak. Namate die slagoffer sy situasie aanvaar, sal die herhaalde terugflitse en nagmerries afneem. Jones en Barlow (1990:315) is verder van mening dat slagoffers herhaalde denkbeelde van die traumatiese gebeurtenis soos nagmerries, terugflitse en angstigheid kan ervaar (vgl. par. 2.4.5.2). Die navorsingsresultate word dus gesteun deur genoemde outeurs aangesien al 17 respondente (100%) nagmerries en terugflitse ervaar het. 'n Verdere agt respondente (47,1%) het getuig van hartkloppings. Agt respondente (47,1%) was ook angstig na afloop van die transitorooftogte en een respondent (5,8%) het 'n verlies van eetlus ervaar. Die onderhawige ondersoekbevindinge bevestig die belewenis van angs, hartkloppings en verlies van eetlus wat volgens Ochberg (1987:10) aan die opwekking van die outonome sensuueestelsel toegeskryf kan word (*automatic arousal*) (vgl. par. 1.2.2.2).

Navorsingsverwagting 2.5.4.1.1 lui: Die roof van kontant in transito sal fisieke verandering by die slagoffer meebring. Volgens die navorsingsverwagting ondergaan elke slagoffer van transitorooftogte sekere fisieke veranderinge as gevolg van die invloed van trauma. Hierdie fisieke veranderinge sluit simptome van skok,

nagmerries, terugflitse, hartkloppings en verlies van aptyt in. Die onderhawige studiebevindinge stem hiermee ooreen. Uit die navorsingbevindinge blyk dit dat die navorsingsverwagting **volkome gesteun** word.

4.1.4.2 Die emosionele reaksies van die respondente

Uit die ondersoek blyk dit dat die respondente die volgende emosionele reaksies na afloop van die transitoroofdog getoon het (vgl. Figuur 4.11).

FIGUUR 4.11 EMOSIONELE REAKSIES NA AFLOOP VAN DIE TRANSITOROOFDOGTE

Antwoorde op vraag 35 (vgl. V92–V99 in Bylae A) dui daarop dat 10 van die respondente (58,8%) 'n vrees vir transitoroofdogte ervaar het. Die feit dat die direkte slagoffer voor die transitoroofdogte reeds ingelig is oor die moontlikheid van transitoroofdogte en dat die vervoer van groot bedrae kontant sagte teikens van

sekuriteitswagte maak, het tot die vrees van rooftogte bygedra. Indien gelet word op die totale samestelling van die steekproef (vgl. par. 4.1.1) en Figuur 4.1 is dit duidelik dat vier van die respondente (23,6%) reeds by 'n transitorooftog betrokke was. Dit het daartoe bygedra dat hulle kollegas bewus was van transitorooftogte en die moontlikheid om self 'n slagoffer te wees. Die vrees kan blykbaar toegeskryf word aan die feit dat daar eksterne faktore (rowers) by die transitorooftogte betrokke is waaroor die slagoffer geen beheer het nie. Dit gee weer aanleiding tot 'n gevoel van magteloosheid want die slagoffer voel dat hy geen beheer het oor wat met hom gebeur het nie. Een respondent het tydens die onderhoud vermeld: "Dit gebeur met mense wat nie 'wakker' is nie." Navorser is van mening dat die respondent voor die transitorooftog onbewustelik 'n vrees vir rooftogte ervaar het. Die direkte slagoffer kon homself dus voor die transitorooftogte van so 'n gebeurtenis distansieer.

Tydens die onderhoude het sewe respondente (41,2%) vermeld dat hulle verlies van vertroue in ander ervaar het. Al sewe (41,2%) het aangetoon dat die verlies van vertroue nie in die familie, vriende en kollegas was nie, maar eerder in vreemde mense op straat. Soos een respondent dit stel: "Selfs die Pous sal vir my verdag lyk. Jy kan niemand meer vertrou nie". Veertien van die totale aantal respondente (82,4%) het gevoelens van aggressie en nege (52,9%) wraakgedagtes gekoester. Die soeke na iemand om te blameer en gepaardgaande aggressie jeens die oortreder is moontlik deel van die helingsproses. Peach en Klass (1987:82) is van mening dat aggressie 'n onmiddellike fokuspunt is wat later in wraakgedagtes kan oorgaan. Brende (1993:876) is verder van mening dat aggressie en gevoelens van wraak net tydelike verligting vir die direkte slagoffer bring, en dat dit deel van die helingsproses uitmaak. Al 17 respondente (100%) het vermeld dat hulle nog steeds 'n vrees vir transitorooftogte en verlies van vertroue in ander ervaar. Gevoelens van aggressie en wraak het na twee weke verdwyn. Dit word toegeskryf aan die besef dat dit hulle werk is, dat "n mens moet aangaan" en laastens dat "jy niks daaraan kan doen nie, dit is amper al deel van die werk."

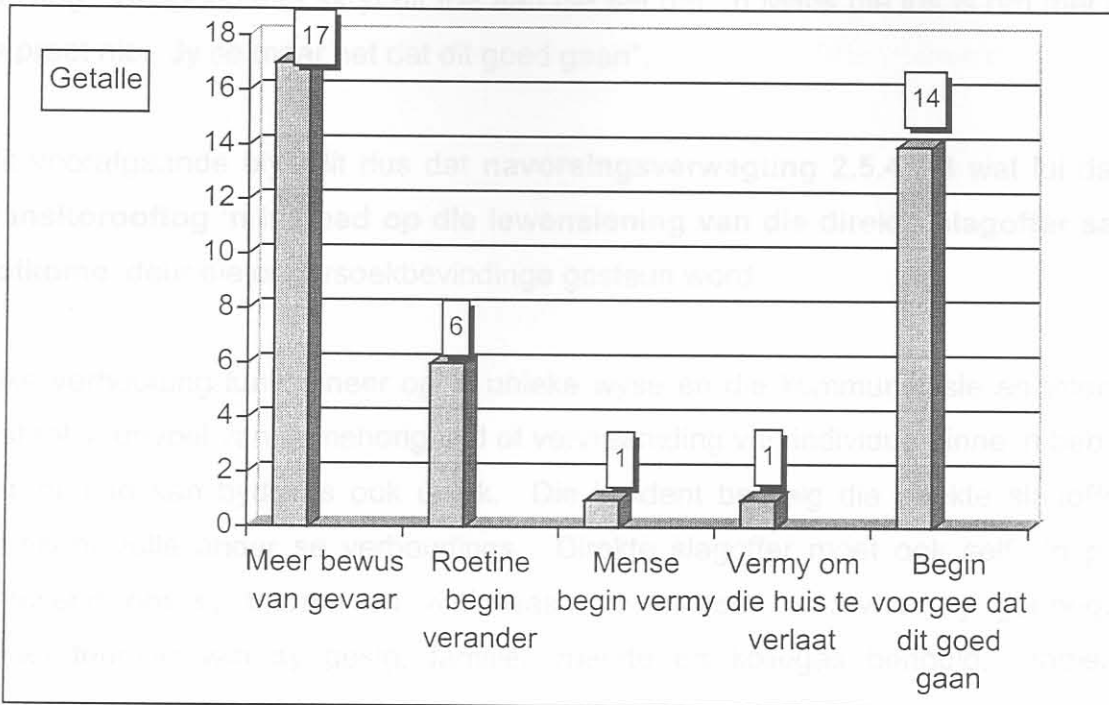
Twee respondente (11,8%) het depressief gevoel. Die navorser het aan die betrokke respondente gevra of hulle tans behandeling vir depressie ontvang. Albei het geantwoord het dat hulle nog nooit sielkundige evaluasie of hulp vir depressie ontvang het nie. Die respondente het albei hulleself gediagnoseer aan die hand van simptome wat in populêre tydskrifte verskyn het.

Vier respondente (23,5%) was genoop om ander werk te begin soek as gevolg van hulle traumabelewenis aangesien hulle emosioneel nie meer onder die stres kon funksioneer nie (vgl. V105 in Bylae A). Die bevinding stem ooreen met dié van Leyman (1985:512) wat poneer dat 7% van personeel hulle besluit om van werk te verander, direk aan die gewapende rooftog toegeskryf het. Die ondersoekbevindinge stem verder ooreen met dié van Gabor et al. (1984:91) waarvolgens 4% van slagoffers van gewapende rooftogte van werk verander het. Een respondent (5,8%) het vir ander pligte by die werk gevra en is vervolgens na 'n ander afdeling oorgeplaas. Twee respondente (11,8%) wat **nie** tydens die transitorooftog beseer is nie, het vermeld dat hulle albei twee dae van die werk afwesig was.

Navorsingsverwagting 2.5.4.1.2 lui: **Die roof van kontant in transito sal emosionele veranderinge by die direkte slagoffer meebring.** Uit die bespreking van die emosionele veranderinge wat die direkte slagoffers kan ervaar het, blyk dit dat hierdie navorsingverwagting **volkome** deur die ondersoekbevindinge **gesteun** word.

4.1.4.3 Veranderinge van lewensiening

Dit word afgelei uit die ondersoekbevinding dat al 17 die respondente (100%) se lewensiening na afloop van die transitorooftog verander het (vgl. Figuur 4.12).

FIGUUR 4.12 DIE VERANDERING IN LEWENSIENING

Uit die onderhoude het dit geblyk dat al 17 (100%) die respondente meer bewus geraak het van die gevaar na afloop van die transitorooftog. Respondente koppel die feit dat daar groter bewustheid en paraatheid bestaan aan die feit dat 'n mens te "gerus raak" en dat "'n mens in 'n roetine verval". In 'n poging om die roetine te verbreek, het ses respondente (35,5%) hulle roetes na hulle bestemming daagliks verander. Een respondent (5,8%) het egter vermeld dat 'n mens na een maand weer in 'n *comfort zone* val, "dan het jy amper weer van die rooftog vergeet". Een respondent (5,8%) het vir 'n maand na die transitorooftog soms nog gehuiwer om die huis te verlaat. By nadere ondersoek blyk dit dat hy sy huis en onmiddellike omgewing as 'n veilige hawe beskou het: "Ek wou net na werk by die huis kom en rus, om geen worries meer te hê nie". Hierdie respondent het ook vermeld dat hy mense (buiten sy gesin) in daardie tydperk vermy het. In 14 gevalle (82,4%) het die respondente begin voorgee dat dit goed gaan in 'n poging om nie aan die transitorooftog te dink nie, maar om eerder van enige herinneringe en die realiteit te

ontvlug. Respondente skryf dit toe aan die feit dat “'n Mens nie lus is om met almal te praat nie. Jy sê maar net dat dit goed gaan”.

Uit voorafgaande blyk dit dus dat **navorsingsverwagting 2.5.4.1.3** wat lui dat **die transitorooftog 'n invloed op die lewensiening van die direkte slagoffer sal hê, volkome** deur die ondersoekbevindinge gesteun word.

Elke verhouding funksioneer op 'n unieke wyse en die kommunikasie en interaksie wat tot 'n gevoel van samehorigheid of vervreemding van individue binne 'n bepaalde verhouding kan bydra is ook uniek. Die insident bedreig die direkte slagoffer en betekenisvolle ander se verhoudings. Direkte slagoffer moet ook self 'n poging aanwend om sy trauma en viktimisasie te hanteer, waarvoor hy genoegsame ondersteuning van sy gesin, familie, vriende en kollegas benodig. Indien die betrokke individue nie weet hoe om sin uit die viktimisasiebelewenis van direkte slagoffers te maak nie, kan dit die interpersoonlike verhoudings versteur. Die transitorooftog het dus tot gevolg dat die verhoudings wat tussen betekenisvolle ander en die slagoffer versteur of selfs bedreig word.

4.1.4.4 Interpersoonlike verhoudings

Volgens die navorsingsbevindinge van vraag 40 (vgl. V118 in Bylae A) het die transitorooftog die direkte slagoffer se verhouding met die persoon naaste aan hom in 13 van die gevalle (76,5%) hoofsaaklik negatief beïnvloed (vgl. V119-V121 in Bylae A). Die transitorooftog het wel oënskynlik 'n direkte impak op die gesin en/of intipersoonlike verhoudings waarin die direkte slagoffer verkeer.

Tabel 2
Die invloed van die transitorooftog op die interpersoonlike verhouding met gesin

Veranderlike	Stem saam		Verskil	
	N	%	N	%
Spanning	12	70,6	5	29,4
Konflik	8	47,1	9	52,9
Vermydning om oor transitorooftog te praat	2	11,8	15	88,2
Beweeg nader aan mekaar	3	17,6	14	82,4

Volgens Tabel 2 het 12 van die respondente (70,6%) gerapporteer dat hulle spanning in hulle verhoudings (huweliks- of ander intimpersoonlike verhoudings) beleef het. Die respondente se verhoudings het in so 'n mate verbreek dat een respondent (5,8%) wat saam met iemand gewoon het binne ses maande van die persoon vervreem het en 'n ander een (5,8%) binne twee maande na die transitorooftog geskei is (vgl. Figuur 3.6). Konflik binne die intimpersoonlike verhouding is deur agt van die respondente (47,1%) beleef. Twee respondente (11,8%) het verklaar dat hulle vermy het om oor die transitorooftog te praat. Die bevinding stem dus in 'n mate ooreen met Greenburg (1995:1282) wat meld dat slagoffers meermale op 'n traumatiese insident kan reageer deur selfbeskermingsgedrag soos vermyding om oor die insident te praat, openbaar. Hierdie vermydingsgedrag kan moontlik spanning tussen die direkte slagoffer en betekenisvolle ander veroorsaak sodra pogings aangewend word om die traumatiese insident te bespreek. Die vermyding om oor die transitorooftog te praat word toegeskryf aan die respondente se gevoelens van minderwaardigheid, swakheid en die gevoel dat hulle gefaal het in hulle beroep. Volgens die Westerse patriargale tradisie praat mans ook nie oor hulle emosies nie aangesien hulle "die sterk een" in die verhouding moet wees.

Spanning en konflik het die respondente toegeskryf aan die feit dat hulle eggenotes hulle konstant vermaan om van werk te verander. Drie respondente (17,6%) het verklaar dat die transitorooftog hulle nader aan hul eggenotes gebring het. Die betrokke respondente het vermeld dat hulle godsdiens en geloof in God hulle gehelp het om die gebeure te verwerk en hul nader aan mekaar gebring het.

Die ontleding van vraag 42 (vgl. V124 in Bylae A) rakende die respondente se verhouding met hul kollegas dui aan dat twaalf respondente (70,6%) geen persoonlike vriendskapsverhoudings met hulle kollegas het nie en vier van die respondente (23,5%) se beste vriende saam met hulle werk. Al 17 respondente (100%) se werksverhouding is van so 'n aard is dat hulle mekaar ondersteun en bystaan. Enkele respondente het hul verhouding soos volg beskryf: "We watch out for each other." "We understand each other, go through the same emotions and know the dangers". Maslow (1970:15) is van mening dat die behoefte aan aanvaarding gekenmerk word deur die strewe na kameraadskap. Uit bogenoemde direkte aanhalings van die respondente blyk dit dat daar 'n noue band by die werk gevorm word. Die respondente het verder vermeld dat hulle met mekaar identifiseer aangesien hulle mekaar verstaan en weet wat hul elke dag deurmaak. Hierdie kameraadskap kan dus tot die vervulling van die affiliasiebehoefte lei. Maslow (1970:15) is verder van mening dat gevoelens van onbekwaamheid, hulpeloosheid en selfblaam tot moontlike vermydingsgedrag kan aanleiding gee. Die respondente wat nie noue vriendskapsbande met kollegas vorm nie, is van mening dat jy "jou werk by die werk los". "Daar is nie tyd om vriende te maak nie. Almal gaan vroeg uit en kom laat terug. Dan wil jy net huis toe gaan". Die navorser is van mening dat dit 'n poging is om van die herinneringe en realiteite van die werk en transitorooftogte weg te vlug.

Uit voorafgaande blyk dit dus dat **navorsingsverwagting 2.5.4.1.4** wat lui dat **die transitorooftog 'n invloed op die interpersoonlike verhoudinge van die direkte slagoffer sal hê, volkome** deur die ondersoekbevindinge gesteun word.

Navorsingsverwagting 2.5.4.2 hou verband met **die slagoffer se geloofservaring en die invloed van die polisie- en strafregplegingsstelsel asook die mediaberrigewing op die direkte slagoffer se viktimisasiebelewing na afloop van die transitorooftog**. Die voorafgaande is aan die hand van die onderhoudskedule ontleed waarna die bevindinge met die ooreenstemmende navorsingsverwagting vergelyk en geëvalueer is.

4.1.5 DIE RELIGIEUSE SISTEEM

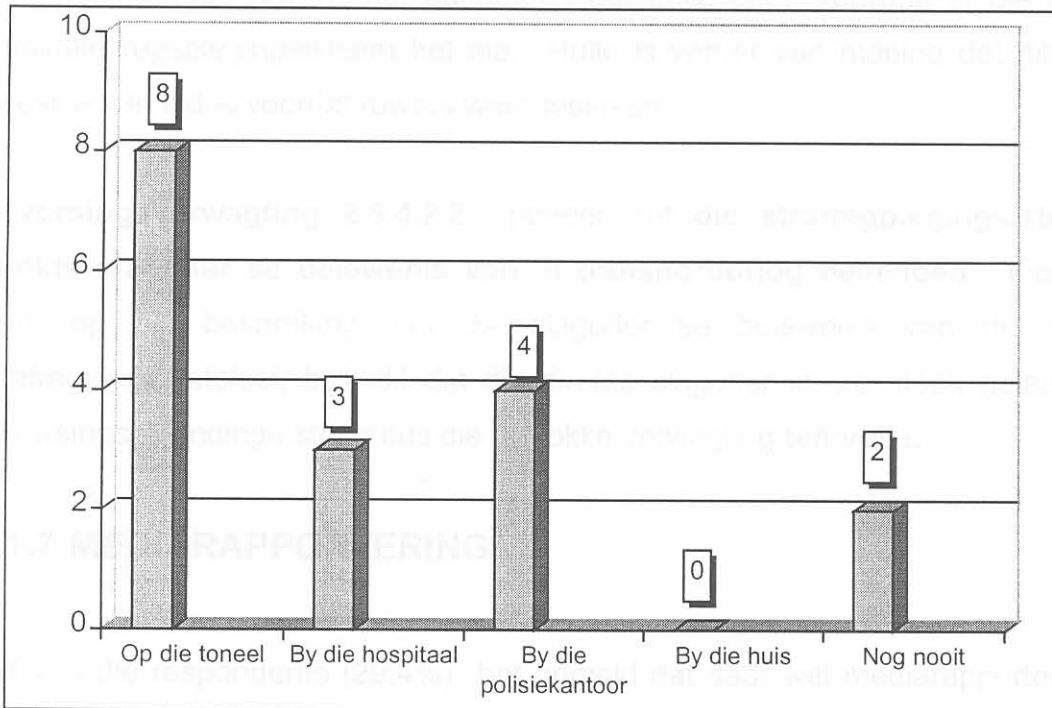
Aandag is geskenk aan die religieuse instellings waaraan die respondente behoort. Daar is vasgestel of die respondente enige ondersteuning ontvang het al dan nie, en die wyse waarop die direkte slagoffer die ondersteuning beleef het, is bepaal. Die direkte slagoffer se geloof en godsdiens kon enersyds help om die viktimisasiebelewenis te verwerk of andersyds dit te vererger.

Lidmate van drie kerklike denominasies is by die ondersoek betrek, naamlik agt Anglikaanse lidmate (47,1%), twee Nederduits-Gereformeerde lidmate (11,7%) en een lidmaat (5,8%) van die Metodiste kerk (vgl. Figuur 3.7). Ses respondente (35,5%) het aan geen kerklike denominasie behoort nie. Uit die response op vraag 44 (vgl. V128 in Bylae A) blyk dit dat vier respondente (23,5%) pastorale hulp gesoek het en raad en leiding van die instellings ontvang het. Een (5,8%) het aangetoon dat sy geloof in God hom gemoedsrus gee. Vyf van die ses respondente (29,4%) wat aangetoon het dat hulle aan geen kerk behoort nie, het vermeld dat hulle nie kerk toe gaan nie maar wel in God glo en elke dag bid. Ses respondente (35,2%) glo dat God hulle op die dag van die transitorooftog beskerm het en dat dit die rede is dat hulle nog leef. Nog 'n respondent het genoem dat hy in die oggend 'n gebedsgroep by die werk lei en gereeld in sy kerk getuig. Soos een respondent dit stel: "Daardie dag het ek aangesig tot aangesig met Jesus Christus gekom". Maslow (1970:15) is van mening dat mense fisiese beveiliging maar ook emosionele beveiliging aan die hand van hulle geloof en lewensfilosofieë moet bewerkstellig (vgl. par. 2.5.1.2). Uit

die bevindinge blyk dit dat al 17 van die respondente (100%) se geloofservaring ongeag of hulle aan 'n kerk behoort al dan nie, 'n positiewe bydra tot hulle verwerking van die traumabelewenis gelewer het.

Navorsingsverwagting 2.5.4.2.1 postuleer dat die direkte slagoffer se geloofservaring deur die transitoroofdog beïnvloed sal word, word volkome deur die navorsingsbevindings gesteun.

4.1.6 DIE POLISIE EN REGSPLEGGINGSISTEEM

FIGUUR 4.13 POLISIE-ONDERVRAGING

Uit Figuur 4.13 blyk dit dat agt van die respondente (47%) onmiddellik op die toneel ondervra is, drie (17,6%) by die hospitaal, vier (23,5%) by die polisiekantoor en twee (11,8%) nog nooit nie. Twaalf van die 15 respondente wat deur die polisie ondervra is (70,6%), het die ondervraging as positief beleef. Hulle vermeld dat die

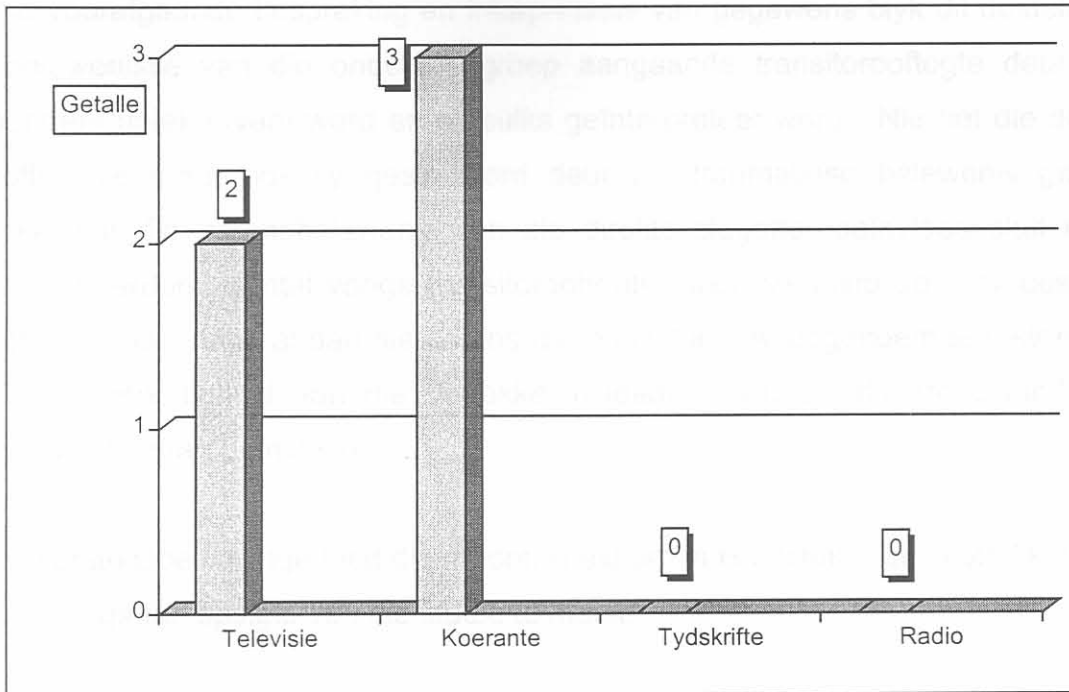
polisiebeamptes vriendelik en simpatiek teenoor hulle was. Twee respondente (11,8%) het aangevoer dat die polisiebeamptes gemoeid met die ondervraging se houding koud en onsimpatiek was. Slegs een respondent (5,8%) het vermeld dat hy die polisie haat en geen respek vir hulle het nie. Die respondent wou egter nie op sy uitlating uitbrei nie.

Vraag 47 lui: "Is enige verdagte(s) na die transitorooftog gearresteer?" (vgl. V131 in Bylae A). Die navorsingsbevindinge dui daarop dat daar geen arrestasies gemaak is in enige van die 17 gevalle wat by die studie ingesluit is, nie. Na aanleiding hiervan kon respondente nie vrae 49-53 (vgl. V133-137 in Bylae A) beantwoord nie. Al 17 die respondente (100%) het aangetoon dat hulle geen vertroue in die polisie of kriminele regsplegingsstelsel het nie. Hulle is verder van mening dat dit slegs 'n kwessie van tyd is voordat rowers weer toeslaan.

Navorsingsverwagting 2.5.4.2.2 poneer dat **die strafregplegingsstelsel die direkte slagoffer se belewenis van 'n transitorooftog beïnvloed**. Indien gelet word op die bespreking van die slagoffer se belewenis van die kriminele strafregplegingsstelsel, blyk dit dat die direkte slagoffer in die steek gelaat is. Die navorsingsbevindinge steun dus die betrokke verwagting **ten volle**.

4.1.7 MEDIARAPPORTERING

Vyf van die respondente (29,4%) het gemeld dat daar wel mediarapporterings oor die transitorooftog was. Vyf (29,4%) was seker dat daar geen mediarapporterings was nie en sewe van die respondente (41,2%) het nie van enige berriggewing kennis gedra nie (vgl. V138 in Bylae A). Figuur 4.14 toon aan dat koerante in drie gevalle (17,6%) 'n berig of berigte geplaas het.

FIGUUR 4.14 MEDIARAPPORTERING

Verdere mediadekking is in twee gevalle (11,8%) deur die televisie gegee (vgl. V139 tot V142). Die respondente het in die algemeen nie probleme met die wyse waarop die berriggewing deur die media hanteer is, ondervind nie. Hulle was van mening dat die berriggewing meestal die gebeure rondom die transitorooftog korrek weergegee het. Een respondent (5,8%) het aangedui dat daar foutiewe berriggewing was.

4.2 SLOTBESKOUIING

Die data wat tydens die ondersoek ingewin is, is in hierdie hoofstuk verwerk en aan die hand van die navorsingsverwagtinge wat in Hoofstuk 2 gestel is, geïnterpreteer. Die navorsingsbevindinge bevestig die bruikbaarheid en toepassingsmoontlikhede van die Selfaktualiseringsteorie van Abraham Maslow en die Aangeleerde Hulpeloosheidsteorie van Abramson, Seligman en Teasdale as verklaring vir die direkte slagoffer se belewenis van 'n transitorooftog.

HOOFSTUK 5

Uit die voorafgaande bespreking en interpretasie van gegewens blyk dit duidelik dat die belewenisse van die ondersoekgroep aangaande transitoroofdogte deur elke respondent uniek ervaar word en as sulks geïnterpreteer word. Nie net die direkte slagoffer nie maar ook sy gesin word deur die traumatiese belewenis geraak. Aspeke wat die traumabelewenis van die direkte slagoffer beïnvloed sluit onder andere ouderdom, aantal vorige transitoroofdogte, ondersteuning deur sy gesin en kollegas en beserings al dan nie tydens die aanval in. Al bogenoemde faktore kan dus die eiesoortigheid van die betrokke insident asook die direkte slagoffer se belewenis daarvan beïnvloed.

Die navorsingsbevindinge bied die moontlikheid om in Hoofstuk 5 gevolgtrekkings en aanbevelings ten opsigte van die studie te maak.